

BUITEN

26^E JAARGANG N^O. 7

ZATERDAG 13 FEBRUARI 1932

Foto Wolff

PELIKAAN

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT	INHOUD
PELIKAAN (ILL.)	BLZ. 73
DE FAMILIE HOLT, DOOR SUZAN GLASPELL (10)	BLZ. 74
HET REIZEN IN SPANJE ONDER DE REPUBLIEK (GEÏLL.) DOOR H. M. C.	BLZ. 76—77
HET PARADIJS VAN DEN ORIËNT (GEÏLL.) (SLOT), DOOR J. VAN BOMMEL	BLZ. 77—79
BERGEN (GEÏLL.), DOOR RO VAN OVEN	BLZ. 79—81
ONTDEKKERS EN TOERISTEN IN DE TATRA (GEÏLL.), DOOR W. VALK	BLZ. 81—83
EEN TOSCAANSCH STAD IN DE LATERE MIDDEL- EEUWEN, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (6)	BLZ. 83—84
WENKEN VOOR TUINBEPLANTING. (DE VROEGE OF WINTERSNOEI) DOOR B.	BLZ. 84
RUST TIJDENS DEN ARBEID (ILL.)	BLZ. 84

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74-76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

DE FAMILIE HOLT

10) DOOR SUZAN GLASPELL

BENT u toevallig ook mijnheer Ambrose Holt?"
„Ja, toevallig ben ik Ambrose Holt”.
Zij wist niet, wat zij zeggen zou.
„Het leven is vol toevalligheden”, zeide hij. „Soms denk ik, dat het leven voor het grootste gedeelte toeval is”.
Toen Blossom nog niet wist, wat zij zou zeggen, vroeg hij beleefd: „Wat denkt u ervan?”
„Ik — ik weet het niet. Ik ben mevrouw Holt”, zeide zij kortaf. „Mevrouw Lincoln Holt”, voegde zij er beslist aan toe.
Hij boog. „U bent mijn schoondochter”.
Op dat oogenblik wist Blossom geen opmerking te maken over hun verwantschap.
„U hebt een mooien wagen”, zeide hij.
„Zoudt u het prettig vinden een eind mee te rijden?” hoorde Blossom zichzelf zeggen.

HOOFDSTUK XII

„Ik zie, dat ik een roekeloze schoondochter heb”, merkte hij op, toen Blossom voor de tweede maal plotseling de remmen moest aanzetten, zoodat zij een hevigen schok kregen.

„Gewoonlijk niet”, zeide zij. „Gewoonlijk rijd ik heel goed”.
„O, ik houd wel van zulk rijden”, verzekerde hij. „Als ik jonger was, zou ik ook voor het grootste gedeelte op de remmen vertrouwen. Ik zou zoo snel en zoo ver rijden als ik kon en alleen inhouden, juist op tijd om geen ongeluk te krijgen. Maar dat zou ik niet doen”, toen de auto tegen den trottoirband stootte bij het nemen van een bocht, „want ik zou zulk een prachtigen wagen niet willen beschadigen. Heeft Lincoln je dien gegeven?”

„Toevallig was het mijn vader”.
„Jim heeft veel geld gemaakt, naar ik hoor”. (Jim! waarachtig! Haar vader zou woedend zijn — en om dan dien man mee te nemen in den auto, dien hij haar gegeven had).
„Wel, sommige menschen maken veel geld en anderen niet en wie heeft een prettiger leven?”

Blossom antwoordde niet. Zij was niet van plan om zoo luchtig met hem te causeeren en daarbij wist zij niet, wat te antwoorden.

„Mijn vader heeft alles gedaan voor zijn familie”, zeide zij stijf.

„Vond hij dat prettig?” vroeg hij kalm.
„Dat is de kwestie niet”, zeide Blossom, „of hij het prettig vond of niet. Hij heeft een gevoel van verantwoordelijkheid. Het is zijn natuur”.

„O, dan is het in orde”, zeide hij vriendelijk, „als het zijn natuur is. Ik ben blij het te hooren, want ik zag hem verleden en toen zag hij er niet naar uit, of hij het plezierig vond”.

„Is het noodig om over mijn vader te spreken?” vroeg zij.

„Wel neen”, zeide hij verrast. „Natuurlijk niet, als je niet wilt. Houd je niet van hem?”

Onbeschaamd! Onbeschaamd was het woord. „Natuurlijk”, zeide Blossom, „ik houd veel van hem”.

„Natuurlijk? Wel, dat is interessant. Maar als je van hem houdt, waarom zouden wij dan niet over hem praten?”

„Waarom wel?”

„Waarom wel? Dat is een nieuwe vraag. Een moeilijke vraag misschien”.

Blijkbaar had hij geen schaamte. Absoluut niet. Het was afschuwelijk.

Zij kwamen nu buiten de stad — zoo vlug als Blossom maar kon, want als zij eens iemand ontmoette! Denk eens aan, Lincoln en haar vader en de Mater!

„Waar gaan wij heen?” vroeg hij.

„Ik weet het niet. Het komt er niet op aan”.

„Goed zoo. Precies zooals ik het altijd voelde. Maar als wij niet zoo ver behoeven te gaan als bijvoorbeeld — Kansas City, dan behoeven wij misschien geen zeventig mijl per uur te rijden en zouden wij kunnen praten. Er zal werkelijk wel het een en ander zijn om over te praten”.

„Hoewel misschien”, ging hij voort, toen zij niets zeide, „ben je van plan om mij zoo ver mogelijk mee te nemen en daar dan achter te laten”.

Tot haar ergernis moest Blossom lachen.

„Mooi landschap”, merkte hij op.

„Dat hebt u ook niet altijd gedacht”. Nu, dat was een begin.

„Wel ja, altijd”, zeide hij verrast. „Ik heb altijd veel van het land gehouden — de rivier, de heuvels, het vruchtbare land. De beken in het bijzonder, ik hield veel van de beken”.

„Was was het dan, wat u niet aanstond?”

„Wat een groote vraag voor een klein meisje”.

„Ik ben geen klein meisje. In September word ik dertig. Mijn naam is Harriette”, zeide zij streng.

„Dank je. Ik zal je graag Harriette noemen. Wat het was, dat mij niet aanstond? Wel, laat eens zien. Ik heb er niets op tegen om het te vertellen en het is aardig van je om er naar te vragen. Wat het land betreft, ik hield er van, maar hoe kon ik zeker zijn, dat ik ervan hield, als ik nooit een ander land gezien had?”

„Juist”, zeide Blossom te enthousiast.

„Je hebt dat ook zoo gevoeld?” zeide hij belangstellend.

„Dan waren het dus de menschen, die u niet aanstonden?” vroeg zij, met opzet weer streng.

„O, die waren all right. Hoe meer je de menschen ziet, hoe meer je bemerkt, dat er weinig verschil is — verwonderlijk gelijk zijn die, gezien het aantal, dat er is”.

Blossom was niet gereed met de vraag: „Hield u dan niet van uw vrouw?” maar herhaalde: „Wat was het dan, dat u niet prettig vondt?”

„Wel, zie je, de menschen wisten precies, wie ik was en zij verwachtten, dat ik juist dat zou zijn en dat is een beetje, alsof ze een kussen op mijn gezicht legden en erop gingen zitten”.

Zij was zoo belangstellend, dat de auto een talud opreed, gelukkig een zwakke, met gras begroeide helling.

„Dat heb je dus ook ondervonden”, zeide hij.

„Ja”.

„Dan begrijpen wij elkander”, zeide hij vroolijk.

„Neen, niet waar! Ik begrijp u heelemaal niet”.

„Waarom niet?”

„Omdat ik verantwoordelijkheidsgevoel heb”.

„Heb je dat?” vroeg hij belangstellend. „Is het erg?”

„Iedereen moet gevoel van verantwoordelijkheid hebben”, zeide zij koel, want zij was bijna in lachen uitgebarsten.

„Waarom?”

„Waarom? Dat is onzin. Natuurlijk moet men dat hebben. Hoe zou de wereld kunnen bestaan? Hoe zou alles blijven loopen?”

„En als het dat niet deed?”

„Dat lijkt mij een uitvlucht”.

„Werkelijk? Ik vind het geen uitvlucht. Denk je, dat dit gedoe, waarbij iedereen dingen doet voor iemand anders, het best mogelijke arrangement is, dat in het leven gemaakt kan worden?”

„Ik ben niet bevoegd”, zeide zij, „om het beste systeem uit te denken voor het leven. Ik accepteer eenvoudig de regeling, die er is”.

„En voel je je gelukkig daarbij?”
 „Daar gaat het niet om”.
 „Zoo, dat is jammer”.
 Hij zeide het met zooveel medegevoel, dat Blossom antwoordde: „Ik zei niet, dat ik niet gelukkig was”.
 „Nee”, gaf hij toe, „neen, dat is zoo”.
 Zwijgend reden zij een eind door.
 „Wel”, vroeg hij, „ben je het?”
 „Wat?”
 „Gelukkig?”
 „Ik heb alles, wat een vrouw gelukkig kan maken”, zeide Blossom, „Alles”, herhaalde zij met nadruk, toen hij zuchtte.
 De zucht scheen zoo lang bij hen te blijven, dat zij vroeg: „Hebt u de verzen van uw zoon gelezen?”
 „Sommige”.
 Zij wachtte af, of hij nog iets zou zeggen, maar toen zij naar hem omzag, keek hij naar een heuvel, dien zij door een bocht in den weg in het oog kregen.
 „Wel?” vroeg zij geïrriteerd.
 Hij wendde zich met een glimlach naar haar toe. „Wat wel?”
 „Hoe vindt u ze?”
 Zij gebruikte haar tijd niet goed. Zij was in zijn gezelschap om hem te vragen weg te gaan en niet om over Lincoln's gedichten te praten of over het leven of over koetjes en kalfjes.
 Hij dacht na en glimlachte. „Ik weet het niet precies. Hoe vind jij ze?”
 „Ik heb het eerst gevraagd. Hoewel ik er natuurlijk”, ging zij voort, weer streng en een beetje bits, „erg trotsch op ben. Ik bewonder ze meer dan ik zeggen kan”.
 „Er is een heeleboel te bewonderen”, gaf hij toe. „Maar wat is het, dat er niet in is?”
 „Dat er niet in is?” vroeg zij agressief.
 „Dat vraag ik en ik vroeg het eerst”, merkte hij op, „Wat is het, dat iemand er in mist?”
 „Ik mis niets”, zeide Blossom. „Ik vind ze prachtig”.
 Maar alsof zij het niet had bevestigd, ging hij voort: „Ik dacht, dat, daar je hem beter kent dan ik, je het misschien zoudt kunnen zeggen. Zie je, eigenlijk ken ik hem heelemaal niet”.
 „Dat is zijn fout niet”.
 „O, neen, ik wil niet zeggen, dat het zijn fout is”, zeide hij tot Lincoln's verontschuldiging.
 „Het is uw eigen fout”, zeide Blossom.
 „Als je het een fout wilt noemen”.
 „Dat doe ik”.
 „Zooals je wilt”, zeide hij goedgehumd.
 Zij kwamen aan de Wild Goose Creek, een beek, die zich door heuvels en weiden had geslingerd en nu de rivier zou bereiken. Zij sloeg den nauwen, zanderigen landweg in, die langs de beek had geloopt in de dagen, toen de wegen voor paarden bestemd waren en lang voordat er auto's bestonden. Zij hield stil bij een wilg, die over de beek hing.
 „Dank je”, zeide hij, „dat is lief van je. Een beek is intiemer dan de rivier”.
 Zijn stem klonk werkelijk zoo dankbaar; zij was in gevaar om hem aardig te vinden, zoodat zij haar positie zou verzwakken, als zij nu niet dadelijk van wal stak en hem niet spaarde. Zij was niet voor haar plezier hier en zij was zich — eenigszins schuldig — bewust, dat zij zich amuseerde.
 „U deedt iets heel leelijks voor Lincoln, toen u wegging en hem verliet”.
 Zijn oogen kwamen terug van de beek, een beetje onwillig.
 „Denk je dat?”
 „Het is niet de vraag, of ik het zoo vind! Iedereen vindt het”.
 Hij dacht na. „Misschien heeft iedereen het wel mis”, waagde hij vriendelijk te zeggen.
 „Iedereen heeft ongelijk en u hebt gelijk, veronderstel ik”.
 „Dat zou mogelijk kunnen zijn”, glimlachte hij.
 „Om weg te loopen en uw familie te verlaten”, barstte Blossom uit. „Uw familie achter te laten — onverzorgd, hulpeloos — dat is erg genoeg! Maar om het nu goed te praten — wel, u hebt geen moraliteit!” riep zij uit, alsof zij nu eerst de waarheid ontdekte.
 „Misschien is dat het”, gaf hij toe, „ja, dat zal het zijn; ik heb geen moraliteit”.
 „Dan is het ook onmogelijk om met u te praten”, zeide Blossom.
 „Dat moet je niet zeggen, want ik geloof, dat wij heel

prettig hebben geconverseerd; zoo gemakkelijk”. En Blossom kwam tot de ontdekking, dat zij met hem veel gemakkelijker had gesproken, dan zij ooit met iemand anders gedaan had en dat zij iets had gevonden, dat zij altijd gemist had.
 „U hebt geen moraliteit”, zeide zij, „en dat plaatst u buiten de gemeenschap, nietwaar?”
 „Is dat zoo?”
 „De menschen denken van wel”.
 „Je vader zeker ook, hè?”
 „Natuurlijk denkt hij dat”, zeide Blossom, zoo haastig, dat zij lachte en toen zij met Ambrose Holt lachte, had zij een gevoel, alsof zij aan zijn zijde stond, tegenover haar vader en haar vader uitlachte en dat deed haar weer plotseling inhouden. Maar voordat zij kon voortgaan, zeide hij: „Wat betreft het onverzorgd en hulpeloos achterlaten van mijn familie — kun jij je mijn vrouw hulpeloos voorstellen?”
 Blossom glimlachte bijna. „Maar u bezorgde hun een hard bestaan”, zeide hij.
 „Zij hield er wel van, denk je niet? Het gaf haar de kans om te toonen, wat zij kon. Maar kijk nu eens, hoe vreemd het is: hier ben ik, die niet juist handelde, zooals je het uitdrukt en ik ben min of meer gelukkig geweest. En hier ben jij, die zoo goed mogelijk het goede doet en je bent heelemaal niet gelukkig”.
 „Ik ben gelukkig”, riep Blossom uit. „Ik ben het. Ik ben gelukkig!”
 Zij kon niets meer zeggen, zij had geen stem ervoor, slechts snikken.
 Haar hand omklemde het stuurwiel, alsof het pijn moest doen. Voorover gebogen schokte zij heen en weer. Toen zij zijn hand op de hare voelde, ging zij rechtop zitten en slaagde er in dapper te zeggen: „Ik heb alles, wat een vrouw zou kunnen wenschen. Alles!”
 „Kom, kom”, zeide hij vriendelijk, „trek het je niet aan. Dat wordt wel anders. Op een goeden dag verandert dat misschien”.

HOOFDSTUK XIII

Blossom was weer thuis en bezig zich voor het diner te kleeden, voordat zij besefte, dat zij hem niet gevraagd had om weg te gaan.
 Zij ging zitten. Wat een sufferd was ze!
 Zij had meer dan twee uur met den man doorgebracht en had absoluut niets bereikt.
 Geen wonder, dat haar vader van meening was, dat de zaak niet aan haar kon worden overgelaten! Geen wonder, dat Lincoln haar niet ernstig nam. Maar met dat al had zij toch niet het gevoel een sufferd te zijn, want er was iemand, die dat niet vond, met wien zij gesproken had, zooals zij nog nooit tevoren gepraat had.
 Dat was het, daar zat hem de moeilijkheid; het gesprek was zoo interessant geweest, dat zij vergeten had, dat zij nog een appeltje met hem te schillen had, zooals haar vader het zou uitdrukken.
 Zij had Lincoln verraden, hem bijna vergeten — vergeten, dat zij dit voor hem moest doen. Nu was alles nog precies zoo, als toen zij het kantoor van haar vader verliet. Maar dat was niet zoo; het was allemaal anders.
 Toch zou Lincoln zijn vader nooit tolereeren en zij had hem niet gevraagd om weg te gaan. Maar er waren twee andere dingen. Zij wenschte niet, dat de vader zou gaan en Lincoln moest het ook niet wenschen. Hij moest hem op de een of andere wijze accepteeren. Dat wil zeggen, hij moest de gelegenheid niet laten voorbijgaan om met hem te spreken, om den invloed te ondergaan, die van hem uitging.
 Lincoln zou het niet willen. Voor Lincoln zou het al datgene beteekenen, wat zij van het begin af geweten had, dat het beteekenen zou. En zij had deze groote kans gehad en had niets uitgericht.
 Het gesprek was plotseling geëindigd, toen hij de tram nam en dat had haar belet te beseffen, dat zij uit elkander gingen. Dat had haar getroffen en zij had aan hem gedacht, zoodat het niet in haar was opgekomen om te zeggen: „Maar u wilt nu wel weggaan, is het niet, en Lincoln niet beschamen?” Het was haar in het geheel niet ingevallen, toen hij zoo naast haar auto stond, een beetje gebogen, een beetje oud, maar toch met zoiets levendigs en begripdigs in de oogen.
 De tramwagen stond te wachten aan de grens van de stad en hij had toen gezegd: „Ik zal hier uitstappen en deze tram nemen”.
 (Wordt vervolgd)

KARAKTERISTIEK HOOGVLAKTE-LANDSCHAP IN SPANJE

Het reizen in Spanje onder de Republiek

ER is gezegd, dat met de Republiek en de politieke beweging die zij gebracht heeft, de veiligheid langs de Spaansche straat- en landwegen is verminderd, doch de vergelijking die ik tusschen de toestanden voor en tijdens de republiek heb kunnen maken, gaven mij de overtuiging, dat er van die beweerdte onveiligheid geen sprake is. Wel moet ik een uitzondering maken voor Catalonië, in het bijzonder in de streek rond Barcelona, maar de gevallen van aanvallen en straatroof zijn daar eerder toe te schrijven aan de nabijheid van een groote havenstad en een accumulatie van ongewenschte elementen, dan aan oorzaken van politieke aard. Bovendien is de situatie, door krachtige maatregelen der politie, ook daar den laatsten tijd verbeterd. De gevallen van roof die zich voordeden, moeten ook op rekening gesteld worden van de omstandigheid dat in Spanje, volgens een traditie die helaas nog niet veranderd is, vrijwel het geheele geweldige politiecops (civiele garde, veiligheids-politie, geheime politie, stormtroepen enz.) gebruikt wordt voor een politiek doel, waardoor de werkelijke taak der politie steeds in verdrukking is gekomen. Dat in Spanje zoo bijzonder weinig misdaden voorkomen (ik laat de hartstocht-kwesties buiten beschouwing als zijnde van geen gevaar, naar ik hoop, voor den buitenlandschen toerist) is toe te schrijven aan den natuurlijken aard van het volk: waar zich misdaad concentreert, blijkt de politie, geheel op de politiek ingesteld, dra onmachtig. Maar in het overige Spanje, zelfs ook in het Zuiden, waar de politieke spanning, daar men hier aan den vooravond staat van een poging tot agrarische hervorming, het hoogst is — hier is niet slechts sprake van een sociaal conflict door de crisis gebracht, maar van het afwerpen van een eeuwenlange onderdrukking — kan men overal, tot in de verste uithoeken, rondrijden of dwalen, in de kleinste dorpen en herbergen overnachten, om steeds een onverge-lijkelijke hartelijkheid tegenover den vreemde te vinden, die,

zooals het aangeboren instinct van gastvrijheid voorschrijft, nooit slachtoffer mag worden van de ontzettende misère en den fellen socialen strijd dien de bewoners beleven. Ik heb op de hoogvlakten, uren verwijderd van het naaste dorp, zonder een enkel huis in zicht, moeten halt houden, door motorpech gedwongen, en zoowel de enkele voorbijtrekkende muilezeldrijvers als de hongerende boeren, op zoek naar werk, die mij passerden, boden onmiddellijk hulp aan. Ik heb, als proef, hoewel ik het antwoord vooruit wist, hun diensten willen beloonen, maar steeds werd dit beleefd afgeslagen. Ik heb, doorweekt van regen, den nacht moeten doorbrengen in een verlaten herberg, vol werkelooze arbeiders met vrouwen en kinderen, en men heeft mijn kleeren gedroogd, mij een plaats bij den haard gegeven, terwijl de meest tactvolle pogingen om mijn schamel maal te doen deelen, vruchteloos waren; slechts het gebruikelijke glas wijn werd aangenomen. Zoo groot was de ellende der boeren, dat mijn zeer simpele fibrekoffers in deze omgeving een provocatie waren, maar ik heb er niet naar behoeven om te zien, ben gaan slapen zonder ze te sluiten, terwijl men hier en mij, en koffers, zonder moeite had kunnen doen verdwijnen. Op de hoogvlakten, door de bergen, langs de kusten, was het bij aanraking met menschen een telkens weerkerend wonder, hoe zij de eigen ellende door sponta- niëteit en gastvrijheid wisten te verheffen tot oogenblikken, schaarsch van woorden, maar van volkomen harmonie. De onrust brak later los, als men alleen, temidden van het van menschen verlaten landschap, omringd van de stoere vrucht- baarheid der olijven in de bruine aarde, de zinnelijke weelde der sinaasappelboomen langs de kusten, of de naakte eerlijk- heid der bergen, verder trok en het beeld van de aanschouwde ellende zich met pijnlijke scherpte ging ontwikkelen, en niet meer losliet. En, — natuurlijk zal een vreemdeling in Spanje, en ook buiten Catalonië — onaangename incidenten

kunnen beleven, die, indien hij er zelf geen aanleiding toe gaf, door verkeerde houding tegenover de bewoners, op rekening komen van de „sporting chance” van ieder toerisme. ☞ Ik wil slechts, als iemand die zich ook buiten de wegen der toeristen begeeft, getuigen dat het reizen in Spanje, hetzij per trein, hetzij per auto, even veilig is als overal elders, als tijdens de dictatuur van Primo, wiens voortreffelijke wegen, het eenige goede dat hij Spanje naliet, maar die niet het volk, doch in hoofdzaak het groot-toerisme ten goede komen, uitstekend door de republiek worden onderhouden. ☞ En zij, die met een ruimere beurs, per eerste-klasse trein of auto zich langs de banen van het officieele toerisme bewegen, kunnen zich zelfs de aanschouwing der ellende besparen en behoeven in de steden ook een eventueele „algemeene staking” niet te vrezen, daar men het toerisme, figuurlijk en letterlijk, buiten schot laat. ☞ De prijzen zijn, ondanks de daling der peseta, niet noemenswaard gestegen, zoodat de reis in Spanje betrekkelijk goedkoop is. ☞ Veel schittering, — de praal van het hof en bizarre generaals, de pronk der processies — is verdwenen, al zullen de fameuze „stille weken” van Sevilla en Malaga, het „Corpus Cristi” van Granada, mede om redenen van het vreemdelingenverkeer, en „weer en wind” dienende, nog worden gehouden. ☞ Maar met het opruimen van veel kleurigs heeft het bezoek voor den Noorderling aan belang gewonnen: de al te felle contrasten zijn wat verzacht, men voelt dat Spanje ontwaakt is, en het begrijpen van dit altijd zoo bijzondere land zal er gemakkelijker door vallen. H. M. C.

Het paradijs van den Oriënt

DOOR J. VAN BOMMEL. (Slot)

VÓÓR dertig jaren onder de regeering van Sultan Abdul Hamid, die zooveel menschen om het leven liet brengen dat hij daardoor den bijnaam van „de roode Sultan” gekregen heeft, werd reeds getracht het bouwen van houten woningen te verhinderen. Door zijn toedoen verkondigden de priesters, dat het Allah's straf was, indien iemands huis afbrandde en dat op deze plaats geen nieuwe houten huizen gebouwd mochten worden. Het werd zooveel als een veemgerecht voorgesteld, om het bouwen van steenen woningen te bevorderen. ☞ Toen ik met een Konstantinopolitaan over het nog steeds bestaande brandgevaar sprak, merkte hij zoo terloops onder het spreken op: „Onze brandweer is uitstekend ingericht, tegenwoordig is 't niet zoo erg meer. Als er een groote brand uitbreekt zullen er slechts 100 à 200 huizen verbranden”. ☞ Slechts 100 à 200 huizen! Een heele straat in lichte laaie! Honderden menschen plotseling dakloos geworden, met van vertwijfeling smarte-

KUSTBEELD VAN DEN SPAANSCHEN LEVANT

lijk verwrongen gezicht in den vlamengloed starend. Vaders die onmachtig met gebalde vuist toezien hoe hun eenig bezit een prooi der vlammen wordt. Kinderen die zich weenend aan de rokken hunner moeders verbergen. „Slechts honderd huizen”, herhaalde ik. ☞ Zeker lag er eenige ironie in mijn stem, want de Turk keek mij een poosje zwijgend aan. ☞ Toen klonk het als een licht verwijt: „U vergeet dat we in Turkije zijn. Bij de Europeesche kultuur zijn we helaas nog ver ten achter. Wanneer er vroeger een brand uitbrak, werden 5—10.000 huizen in de asch gelegd. Mij dunkt, dat we nu met 100 huizen toch reeds een grooten vooruitgang gemaakt hebben”. ☞ Om de scherpe tegenstelling van vroeger en nu duidelijk te maken, vervolgde hij: „In mijn jongensjaren was onze brandweer als volgt ingericht. Elk stadsdeel had verschillende groepen tulum-badschi (brandweerlieden) die ieder uit 40—50 man bestonden. Ze hadden buiten dit beroep nog andere bezigheden. De meesten waren in het dagelijksche leven lastdragers. Als er

DE TROPISCHE PRACHT DER TUINEN AAN DE SPAANSCH E ZUIDKUST

een brand uitbrak waren ze verplicht zich direct om de spuit te scharen en naar de soms uren verre brandplaats te ijlen. Daarvoor hadden ze ook bijzondere privileges. Vroeger was het gilde van de tulumbadschi zeer gevreesd, daar zij bij straatonlusten, revoluties en dergelijke steeds een opvallende rol speelden. Zoodra in de straten de roep „janghyn wèr” weergalmd, verschenen terstond de brandweerlieden in verschillende groepen. Net als een horde halfnaakte wilden, hijgend, met de armen tegen de borst gedrukt, liepen zij in razende haast door de straten. Iedere groep nam een kleine brandspuit mee, die door vier mannen op de schouders gedragen werd; anderen droegen bijlen, touwen en brandhaken. Het naderen van de tulumbadschi werd van verre slechts merkbaar door een dof gebruis, omdat deze lieden barvoets liepen. De schrik sloeg den vreemdeling om het hart, wanneer hij deze wilde rotten, die nu en dan een gehuil uitstieten, voor de eerste maal zag. Wee hem, die niet bijtijds kon uitwijken, hij werd zonder pardon tegen den grond gerend. Op de plaats van den brand aangekomen, werkten de brandweermannen zonder eenige orde en discipline. Door hun geschreeuw en hun getob verhoogden zij nog de verwarring en benutten deze dikwijls om te stelen. Bij groote branden verkochten zij hun diensten aan dien huiseigenaar der in gevaar zijnde woningen, die hun het meeste bood.”

De spreker haalde een poos adem, toen voegde hij er vragend aan toe: „Hebt U onze tegenwoordige brandweerauto's, die als een pijl uit den boog door de straten vliegen, al gezien?” De houten huizen zijn in weinige oogenblikken tot den grond afgebrand. De vele smalle en kromme straten van Konstantinopel zijn een groote belemmering voor het vlugge ingrijpen van de brandweer, maar niettegenstaande dit geloof ik, dat we trotsch kunnen zijn op den vooruitgang dien we gemaakt hebben.”

III. JONG-TURKIJE

Sinds eenige jaren bestaat in Turkije een verbod om een fez te dragen. De fez, die roode, cilindervormige hoofdbedekking, werd als een deel van den mohamedaanschen godsdienst be-

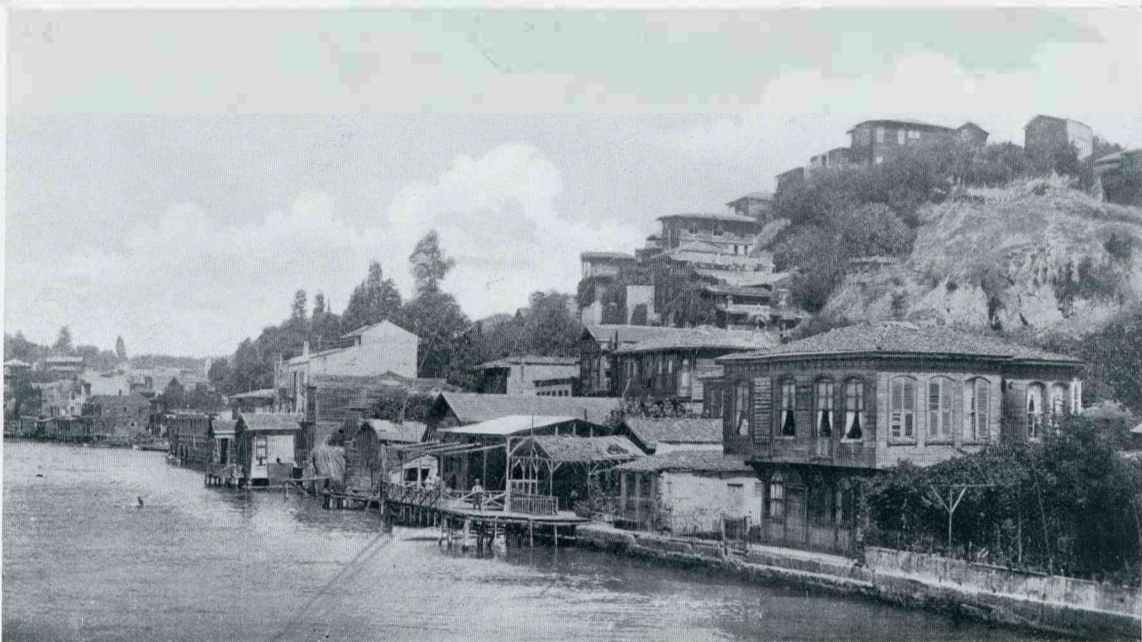
schouwd. Naast de fez was de kalpak (een hooge muts van astrakan of schapehuid) zeer geliefd. Daar de Turken zeer bijgeloovig zijn en men een moderniseering van den grond af wilde doorvoeren, moest het dragen van een kalpak eveneens verboden worden, want indien iemand zou vertellen, dat ze als religieuze hoofdbedekking de fez kon vervangen, zou terstond iedereen de kalpak dragen. Tijdens de eerste dagen van het

nieuwe verbod werden alle onmogelijke modellen en soorten van hoeden, die in Europa tot de antiquiteiten behoorden, gedragen. Hier maakte zich de koopmansgeest van de Oriëntaalsche Joden weer kenbaar. Groepen van dertig à veertig Joden sloten zich kort voor het inwerking treden van de nieuwe wet aan en

zonden één hunner naar Europa met de opdracht de hoeden, die daar niet meer modern en daarom voor weinig geld verkrijgbaar waren, op te koopen en naar Konstantinopel te zenden. Onder de Turken, die voorheen niets anders dan een fez of kalpak kenden, waren er natuurlijk weinigen, die een modernen hoed kochten. De meesten zagen er uit, alsof het carnavalsdag was. Met de kleding ging het niet veel

beter. De rijke Turken wilden natuurlijk het beste hebben en de tamelijk gegoeiden aapten hen na. Zoo kwam het, dat in de eerste dagen de smoking niet voor bijzondere gelegenheden gedragen werd, maar dat men overdag daarin wandelen. Het spreekt vanzelf, dat vier jaren genoeg zijn geweest, om tot andere ideeën te komen. Tegenwoordig is de mannen-

dracht zooals overal in Europa. Men meent vaak, dat de sluier in Turkije op dezelfde manier gedragen werd, als overal in den Oriënt. Dit is onjuist. In Afrika en Arabië wordt een doek over het hoofd gehangen, welke zóó voor het gezicht wordt bevestigd, dat alleen de oogen en een klein deel van het voorhoofd vrij zijn. In Turkije daarentegen liet de doek, die het hoofd en de schouders omhulde, het geheele gezicht vrij. Maar boven aan het hoofd werd een dichte sluier gespeld, die naar beneden afhing en het geheele gelaat bedekte, zooals bij ons bij rouwgelegenheden gedragen wordt. Thans is ook deze in Turkije afgeschaft. Dit neemt echter niet weg,

HOUTEN HUIZEN AAN DEN OEVER VAN DEN BOSPORUS

HOUTEN HUIZEN TE STAMBOEL. BOVENAAN RECHTS SPION-HOKJE

dat men in Konstantinopel hier en daar nog oude vrouwen aantreft, die den sluier dragen. Dit verbod is niet officieel. Vooral de bedelaressen, die in Turkije zoo talrijk zijn, maken hiervan gebruik om anoniem te bedelen. ☼ Het bedekken van het geheele gelaat was eveneens aan het fanatisme van den godsdienst der Mohamedanen toe te schrijven. De vrouwen, die op het land werkten, konden vanwege hun bezigheden niet altijd dit gebruik volgen en bedekten daarom ten deele hun gezicht. In het binnenland wordt het aantal gesluierde vrouwen nog op 30 à 40 % geschat. ☼ De dracht van de Turksche vrouwen, die meestal zwart is, gelijkt veel op die van de katholieke kloostervrouwen. ☼ In de andere plaatsen van Turkije zijn nog verschillende interessante drachten behouden; maar in een internationale stad, zooals Konstantinopel, heeft de mode-vereering veel dieper ingegrepen. Slechts oude vrouwen,

die streng mohamedaansch zijn, houden aan de vroegere kleding vast. Enkelen dwingen hun dochters hun voorbeeld te volgen. Voor het overige is de jongere generatie geheel voor Nieuw-Turkije gewonnen. In de wet, die het dragen van de fez verbiedt, is een uitzondering gemaakt voor de mollah's (mohamedaansche priesters). Dezen mogen, indien zij van rijkswegen een speciale toestemming hebben, een turban dragen. De turban in Turkije bestaat uit een fez, waaromheen een witte of kleurige doek gewonden is. ☼ Aan een Konstantinopolitaan heb ik eens gevraagd „Wat voor straf krijgt degenen, die een fez draagt?” ☼ „De fez is afgeschaft, dus niemand zal er een dragen”, antwoordde hij. ☼ „Maar als er nu toch eens iemand een dragen zou?” ☼ „Geen mensch zal het in zijn hoofd krijgen er toch een te dragen; de nieuwe wet is algemeen aangenomen”. ☼ „Maar enfin”, zeide ik ongeduldig, „als er nu toch iemand het in zijn hoofd krijgt er een te dragen, wat zal er met hem gebeuren?” ☼ „Allah beware hem”, riep de Turk uit, „die man moet naar een krakzinniger gesticht. Tegen den wil van den Gazi (Mustafa Kemal Pasja), den redder van het vaderland, een fez te dragen, dat kan alleen een gek doen”. ☼ Aan vijf verschillende personen heb ik dezelfde vraag gesteld, vijfmaal kreeg ik dergelijke ontwijkende antwoorden. ☼ Bij den zesden besloot ik recht op den man af te gaan en vroeg hem plotseling, toen ook hij niet met het verwachte antwoord voor den dag kwam: „Is het waar, dat zoo iemand opgehangen wordt?” ☼ Met deze vraag herhaalde ik slechts hetgeen ik in andere landen hiervan gehoord of gelezen had. De pers heeft destijds vaak melding gemaakt van Turken, die opgehangen werden, omdat zij, ondanks het verbod, een fez droegen. ☼ Als antwoord vroeg de Konstantinopolitaan, terwijl hij op elk woord den nadruk legde: „Geloof U dan, dat wij, Turken, nog barbaren zijn, wij . . .” „Pardon”, viel ik hem in de rede, getroffen door den pijnlijken klank in zijn stem, „ik wil noch U, noch uw volk beledigen, maar ik meen, dat in de eerste dagen van het verbod verschillende doodvonnissen gevelde zijn”. ☼ „Het nieuwe verbod is plotseling des nachts in kracht getreden. Degene, die den vol-

genden dag, hetzij onkundig, hetzij met opzet, een fez droeg, werd gedwongen deze af te zetten. Bijna iedereen gaf terstond aan dit bevel gehoor. Er waren echter enkele fanatici, die zich niet vrijwillig voegen wilden. Zoodoende was men verplicht hun de fez met geweld af te nemen. Bij deze gelegenheid stelden zij zich te weer, zoodat een gevecht ontstond, waarbij gewonden, zelfs dooden vielen. Eerst toen werden zij ter dood veroordeeld. De guillotine of electriche stoel bestaat bij ons niet; het doodvonnis wordt door ophangen voltrokken. In deze eerste dagen zullen er natuurlijk wel eenige menschen te lichtvaardig ter dood veroordeeld zijn, maar een afschrikwekkend voorbeeld was noodig. Het is afdoende gebleken, want niemand denkt er meer aan een fez te dragen. Natuurlijk waren er destijds wel eenige menschen ontevreden”. ☼ „In die dagen was ik juist te Broessa”, zoo vervolgde de Turk, „en

bemerkte daar enkele zonderlingen, die, ofschoon zij het met de nieuwe wet niet eens waren, niet openlijk weerstand wilden bieden. Wat meent U, dat deze lui gedaan hadden, om innerlijk tevreden te zijn en om de wet te lachen? Luister. ☼ Op straat had ik een paar menschen gezien, die hun nieuwen hoed zoo komiek op het hoofd hadden, dat ze onwillekeurig de aandacht trokken. Toen ik een paar maal om hen heen gedraaid had en hen meer van nabij had bekeken, bemerkte ik, dat in de nieuwe hoofdbedekking nog iets anders verborgen zat, n.l. hun fez, waarvan ze een stuk afgesneden hadden. Hun hoed stond daardoor hoog boven op het hoofd en was ook heel zwaar geworden, maar in zichzelf zeiden ze: niettegenstaande de wet draag ik nu tenminste toch mijn fez nog. Tegenwoordig lachen deze lieden over hun vroegere onnoozelheid en denken er niet meer aan, zoo'n zwaar gevaarte op het hoofd te zetten”. ☼ Het valt niet te bestrijden, dat de fez zeer schilderachtig was. Maar het is ook statistisch bewezen, dat vele oogziekten en inzonderheid het blind worden, na afschaffing ervan verminderd zijn. De hoed beschermt de oogen tegen de felle zonnestralen, terwijl de fez, die geen rand had, voor zwakke oogen gevaarlijk en nadeelig was.

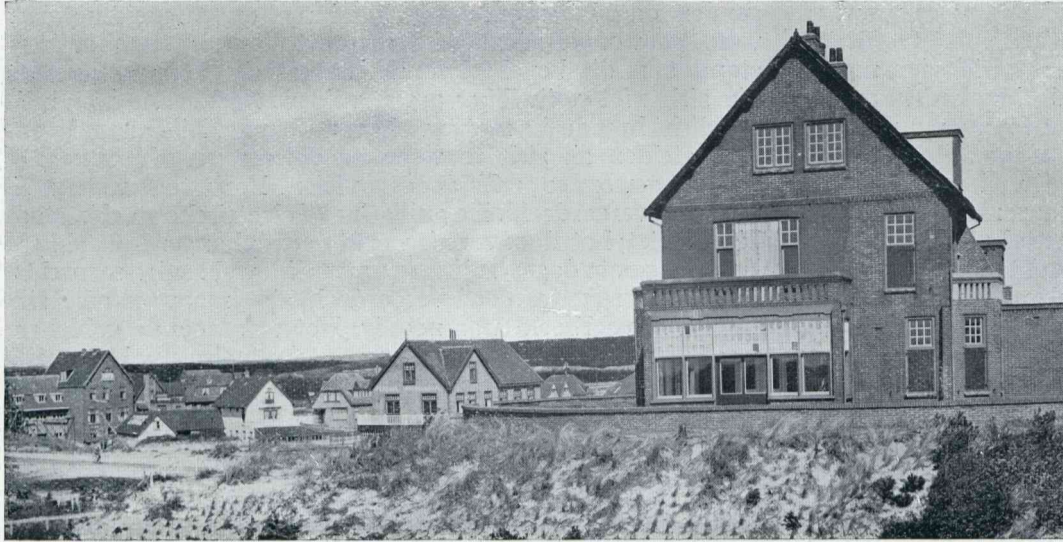
HET MUSEUM TE BERGEN-BINNEN UIT 1665

gig was. Maar het is ook statistisch bewezen, dat vele oogziekten en inzonderheid het blind worden, na afschaffing ervan verminderd zijn. De hoed beschermt de oogen tegen de felle zonnestralen, terwijl de fez, die geen rand had, voor zwakke oogen gevaarlijk en nadeelig was.

BERGEN

DOOR RO VAN OVEN

MIJN oudste herinnering aan Bergen dateert uit mijn schooljaren, die reeds zoover zijn verwijderd, dat de kennis, in die jaren vergaard, nog slechts als vage rudimenta in mijn hersenen is blijven hangen. Maar zooals de slag bij Nieuwpoort onvergetelijk is voor ieder normaal Hollandsch schoolkind, zoo heeft de slag tusschen Bergen en Castricum een even stimulerenden klank, behalve dan ten opzichte van het jaar waarin zij plaats vond. 1600 is uit den aard der zaak voor het geheugen van grooter gemakkelijker dan 1799, het jaar, dat de Franschen, de bringers van de zegeningen der revolutie, de Engelschen, die den erfprins van Oranje steunden, versloegen,

TE BERGEN AAN ZEE

eerst op 19 September bij Bergen, een maand later definitief in de duinen bij Castricum. Voor den wandelaar van dezen tijd, die zijn vreugde vindt in de bosschen en duinen van deze streek, die niets anders er kan ontdekken dan vredige rust, is de gedachte, dat hier een beslissende strijd gestreden werd, waarbij het ging om de hegemonie van Frankrijk of Engeland in Europa, min of meer absurd. Ofschoon de hooge duinen, die zich uitstrekken rondom Bergen, bij Schoorl, langs de kust, in oorlogstijd uitmuntende dekking moeten hebben opgeleverd. Intusschen is er van oorlogsrumor te Bergen thans gelukkig niets meer te bemerken, slechts het rumor van vroolijke vacatiegangers en hun uitgebreid kroost brengt vooral 's zomers leven in de brouwerij. De trek naar Bergen dateert van 1842, toen de weg tusschen Alkmaar en Bergen werd verhard en sinds het oogenblik, dat de tramverbinding tusschen deze beide plaatsen tot stand kwam, is Bergen niet alleen vacatieverblijf geworden, maar zelfs uitgegroeid tot een forensendorp met alle voor- nadeelen aan dezen vooruitgang verbonden. Veel landhuizen en landhuisjes (vroeger in de dagen der diligence noemde men ze optrekjes) werden er gebouwd; het meest opmerkelijke van deze landhuisbouw vinden we in het villapark, dat, naar ik meen, omstreeks 1919 werd aangelegd, en waarin de architecten der zoogenaamde Amsterdamsche school, zonder aan eenige opdracht gebonden te zijn, hun

hooren: kamperfoelie en thijm, blauwe scabiosa en campanula's bedekken er de hellingen. Van Bergen naar Bergen aan Zee, een badplaatsje, dat steeds meer uitgroeit tot badplaats en dat blijkbaar niet opgewassen is tegen de speculatieve bouwzucht, welke zich minder om architectonisch schoon dan om de nuchtere winst, zonder eenige verdere overweging bekommert, voert een fietspad tusschen de hooge duinen, welbeschermd tegen al te felle windvlagen. Maar voor we bij de duinen komen, loopt onze weg door prachtige bosschen, door de Eeuwige laan, welke inderdaad voorbestemd schijnt zich eeuwig te handhaven. Tot de uitspanning De Fransman strekken deze bosschen zich uit, dan neemt de Hollandsche duinstreek hun plaats in. Vermaard zijn de Eeuwige laan en de Fransman, minstens even vermaard als de Rustende Jager, welke nu helaas tot een mondain hotel met dancing en verdere geneugten is gepromoveerd, maar die eenmaal de verzamelaars was van alle inheemsche Bergenaars. Vooral ten tijde van de kermis was het er goed komen. Maar de kermis is al lang afgeschaffd en met haar verdween een gebruik, dat te aardig is om niet aan de vergetelheid onttrokken te worden. Drie dagen duurde de Berger kermis, Zondag en Dinsdag fuifden de ongehuwde paren, de Maandag was voor de getrouwde lieden bestemd. Gedanst werd er naar hartelust, door ouden en jongen en nog lang deed de boerenschots,

AAN DEN VOET DER DUINEN TE SCHOORL

een overblijfsel uit den Franschen tijd, er opgeld. Natuurlijk heeft iedere jonge man er zijn kermisvrijster. Met haar alleen danst hij. Veertien dagen na afloop der kermis had hij het recht een avond „de koffie op te halen” bij haar ouders. Zonder kloppen komt hij binnen, zeggend: „goeien avond samen”. Niemand staat op, behalve misschien het meisje, dat hem een stoel komt aanbieden, als zijn bezoek haar aangenaam is. Is dit niet het geval, dan blijft ook zij zitten, vraagt den ongewenschten bezoeker: komt ge voor mij? en beduidt hem, dat hij dan wel weer gaan kan. Maar komt het jonge mensch te zitten, dan wordt er brood en koffie rondgediend en wat gepraat. Om half negen gaan vader en moeder en verdere familieleden naar bed. De jonge man en het meisje nemen ieder een stoel, gaan in den koestal of den dorsch zitten en zetten daar het onderhoud voort tot laat in den nacht, terwijl het licht uitgedaan of achter het weivat gezet wordt. Is de

avond naar genoegen verlopen, dan vraagt de jongen het meisje om met hem „Pinkster te rijden”. Neemt zij het aan, dan heeft hij weder het recht veertien dagen vòór en veertien dagen na Pinksteren op de zoeven beschreven wijze „koffie te halen”. Het Pinksterrijden was een oude gewoonte: geen boer zou paard of sjees daarvoor weigeren. Vaak kwam van dit uitgaan vaste verkeer. Maar de tijden veranderden: deze gepatenteerde vrijheid maakte plaats voor een moderner, welke in de oogen van rechtgeaarde ouderen van dagen minder toelaatbaar wordt geacht. Waarom? Is het omdat deze vrijheid vreemde invoer is? Want Bergen, dat dank zij Mr. J. J. H. van Reenen, heer van Bergen en zijn echtgenoot, die omstreeks het midden der vorige eeuw alles gedaan hebben ter bevordering van Bergens bloei, is thans aan alle zijden voor vreemdelingeninvasie opengesteld. 't Is langzamerhand tot een groot vildorp uitgegroeid, ofschoon het kerkplein met zijn kerkruïne en zijn Renaissancegeveltjes (het museum met zijn trapgeveltje, dateerend uit 1655, zooals de muurankers aangeven, is er een van) nog dorpsche schoonheid vertoont. Bergen is feitelijk al heel oud, reeds lang voor de Hervorming was het een welgestelde plaats, de graven en graven van Holland hadden het groote voorrechten geschonken. En nu is de „vreemdelingenindustrie” oorzaak van een nieuwen bloei.

FIETSPAD IN DE DUINEN TE SCHOORL

Ontdekkers en toeristen in de Tatra

DOOR W. VALK

ZOODRA het bekend werd, dat zich in de Hooge Tatra boven de boschgrens uitstekende weiden bevonden, trokken vele herders met hun kudden naar de bergen. Na hen volgden de gemzenjagers, die zich door wildsporen lieten verleiden steeds hooger te stijgen. De verhalen van herders en jagers over alles wat men al en niet had beleefd, werden aan den voet der bergen met graagte gehoord en wekten bij menigeen het verlangen om een tocht naar nog nooit betreden gebieden te wagen. De eerste ontdekker, die iets over zijn ervaringen op schrift stelde, was David Fröhlich, in het begin der zeventiende eeuw rector van een latijnsche school te Ke marok (Kásmark). Uit zijn beschrijvingen krijgt men den indruk, dat een gids hem vergezelde en de rector dus meer toerist dan ontdekker is geweest. Aan één zijner leerlingen gaf hij verlof met vrienden een driedaagschen tocht in de bergen te ondernemen. De student vertelt, dat hij en zijn reisgenooten zich om raad wendden tot een onderwijzer, die aan den voet der bergen woonde en van wien bekend was, dat

hij tegen betaling van een geringe vergoeding uitstapjes organiseerde. De gids blijkt voor zijn taak berekend, maar treedt eenigszins autoritair op. Hij stelt vast hoeveel proviand men zal meenemen, regelt het dragen van de met touwen en klimijzers bepakte rugzakken, geeft elk der deelnemers een stok met ijzeren punt beneden en een gemshoren als handvat, laat hen schoenen aantrekken, die voor klimmen geschikt zijn en eischt ten slotte van ieder stipte gehoorzaamheid. Het verhaal van den student is meer romantisch dan leerzaam. Den beklimmen berg noemt hij „Grootvader” en volgt daarmee de toen reeds bestaande gewoonte om bergen, dalen en meren lukraak met een naam te vereeren. De bewoners van de Hooge Tatra — Slowaken, Duitschers, Polen, Joden en Zigeuners — zijn die methode steeds trouw gebleven en zoo is menige berg in het gelukkige bezit van verschillende namen, terwijl men in

AAN DEN WEG TUSSCHEN BERGEN-BINNEN EN BERGEN AAN ZEE

de Hooge Tatra o.a. vijf groene, vijf witte en vier zwarte meren telt. ☞ Op den top van den „Grootvader” bevond zich een hut en daarin bewaarde men een looden doos met een perkament, waarop de namen van vorige bezoekers stonden geschreven. „Grootvader” moet — onder een anderen naam misschien — in dezen tijd dus reeds vrij goed bekend zijn geweest, hetgeen ook hieruit blijkt, dat de onderwijzer voor het afdalen de keus geeft tusschen drie wegen en zich bedient van een boekje, waarin vele rotsen en spleten waren genoteerd. ☞ De beschrijving van Fröhlich plaatste de Hooge Tatra in het centrum der belangstelling en dit leidde tot een vrij druk vreemdelingenverkeer in den tijd, dat over de Alpen als toeristen-

land nog niet werd gesproken. Even verdienstelijk als Fröhlich maakte zich Georg Buchholtz de Oude, die als bijna tachtigjarige grijsaard in het begin der achttiende eeuw vertelde hoe hij in zijn studententijd met vrienden onder leiding van een wilddief door de Hooge Tatra zwierf. Georg Buchholtz de Jonge bekeek het gebergte blijkens zijn geschriften met andere oogen dan die van den toerist. Hij hield zich namelijk ernstig bezig met winden en regenval, zoodat men hem als den eersten wetenschappelijke onderzoeker van de Hooge Tatra moet beschouwen. Aanleiding tot de eerste wetenschappelijke expeditie gaf Jakob Buchholtz, de tweede zoon van Georg Buchholtz den Ouden. Hij zond zijn groote verzameling van zeldzame vond-

sten naar het hof te Weenen. Het gevolg was, dat Maria Theresia in 1747 een gezelschap geleerden deed vertrekken met opdracht de Tatra wetenschappelijk te onderzoeken. De resultaten van deze expeditie werden beschreven, doch alle aantekeningen zijn zoek geraakt, zoodat slechts uit de berichten van Jakob Buchholtz eenigszins bekend is, waar men zocht en wat men vond. ☞ De nagelaten handschriften van de drie Buchholtzs zijn tot een geheel verwerkt door Matthias Bél, maar de eerste niet al te onvolledige beschrijving van de Tatra verscheen in 1772 uit de pen van I. A. Czirbesz. ☞ Het

is eigenaardig, dat 't toeristenverkeer in de achttiende eeuw geen voortgang maakte. Wel kreeg de Tatra druk bezoek van schatgravers, die zeker meenden te weten dat de toppen zoo hoog en ontoegankelijk waren, omdat zij goud, zilver en edelsteenen verborgen. ☞ Den stoot tot ontwikkeling van het vreemdelingenverkeer werd gegeven door graaf Stephan Csáky.

Hij bezat in de bergen een jachtslot, waar hij met andere edelen dikwijls verblijf hield en ondernemende toeristen steeds met groote gastvrijheid ontving. Het levendig bezoek bracht hem op de idee bij zijn jachtslot een uitspanningsoord te stichten. Daartoe bouwde hij in 1795 een huis en legde zoo den grondslag tot het tegenwoordige Smokovec (Schmecks).

Als uitgangspunt voor wetenschappelijke tochten en als centrum van toeristen is de stichting van Csáky zeer nuttig geweest. Reeds was B. Haquet in dezen tijd begonnen de flora en de mineralen in de Tatra te bestudeeren en hield de Engelsche natuuronderzoeker R. Towson zich bezig met de flora, de fauna en de hoogte der toppen en nu te Smokovec gelegenheid was zich tijdelijk te vestigen, gingen steeds meer personen zich voor de Tatra interesseeren. In 1814 verscheen van den Zweedschen botanicus Georg Wahlenberg een boek, dat de plantenwereld van de geheele Tatra behandelde en waarin de eerste Tatrakaart is opgenomen. Ten slotte moeten wij nog noemen den arbeid van den Franschen geoloog Beudant, die

kort na Georg Wahlenberg de Tatra doorreisde. ☞ Veel steun ondervonden geleerde buitenlanders van Thomas Maus, die twintig jaar als gids fungeerde en met anderen er niet weinig toe bijdroeg, dat sommige plaatsen door ligging of bronnen steeds meer gasten mochten ontvangen. In 1840 beklom zelfs de Saksische koning Frederik August den Kriván en twee jaar later verscheen een practische reisgids van Karel Reyemhol. Nadat het Geologisch Instituut te Weenen en de geologen G. Stache en V. Uhlich de Tatra in kaart brachten en tegen het einde der negentiende eeuw een groote weg tusschen alle

ŠTRBSKÉ PLESO IN DE HOOGTE TATRA

AAN HET MEER VAN ŠTRBSKÉ PLESO

belangrijke plaatsen tot stand kwam, werd de lust tot bergbeklimmen steeds grooter. Dit werkte den aanleg van wegen, het bouwen van berghutten en het nemen van voorzorgsmaatregelen tegen alle mogelijke gevaren zoodanig in de hand, dat de toerist tegenwoordig in de Hooge Tatra alles kan vinden wat hij in billijkheid mag eischen. ☞ Als punt van uitgang voor het beoefenen van zomer- en wintersport leent zich bijzonder goed Štrbské Pleso. De plaats ligt ruim 1350 m. hoog en in de onmiddellijke nabijheid van een bergmeer, dat gemiddeld 20 meter diep is, een oppervlakte heeft van ruim 20 ha. en door de helderheid van het water de omringende rotsen tot aan den top doet weerspiegelen. ☞ In den tijd, dat Štrbské Pleso noch door een electrischen trein met Poprad-Velká, noch door een tandradbaan met Štrba was verbonden en het evenmin mogelijk was veilig met een auto naar boven te klimmen, kreeg toch dit meer reeds geregeld bezoek, zoolwel van alléén reizende toeristen als van groote en kleine gezelschappen. Thans gaan zoovelen naar Štrbské Pleso, dat wij ernstig moeten waarschuwen in geen geval deze streek te bezoeken zonder vooraf kamers te bespreken. ☞ Het zomerseizoen begint hier reeds in het midden van Juni, maar de maanden Juli en Augustus zijn wegens de heldere luchten het meest voor een bezoek aangevaren. Het water in 't meer leent zich dan tot beoefening van de zwemsport, geeft liefhebbers van het vischen een kans groote forellen te vangen en schenkt bij het zinken van de zon, als iedere bergtop een werkende vulkaan schijnt te zijn, aan het spelevaren die romantiek, waarvan zoovele Tatrassagen gewagen.

Liefhebbers van klimmen en wandelen kunnen na kleine marschen reeds genieten van schuimende watervallen en als het lot hun gunstig is dan zien zij hier en daar nog gemzen. Helaas deed de wereldoorlog het aantal dezer dieren zeer verminderen en naar schatting bevinden er zich thans in de Hooge Tatra niet meer dan twee duizend. ☞ Het winterseizoen bereikt zijn hoogtepunt in de maand Januari en de eerste helft van Februari. De zon, die door den sneeuwreflex den thermometer tot 30—40 C. doet stijgen, maakt het mogelijk de maaltijden in veranda's te gebruiken. Maar ieder verlangt naar buiten, want skiloozers vliegen over de sneeuwvelden, vroolijke gezichten glijden in bellende sleden voorbij en schaatsenrijders zweven over gladde ijsbanen. ☞ Het zwoegen der ontdekkers werpt goede vruchten af.

EEN TOSCAANSCH E STAD IN DE LATERE MIDDELEEUWEN

6) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI. (Vervolg)

OOK in de vaderstad, in Siena, waren de Joden geduchte concurrenten van de Italiaansche bankiers, en blijkbaar was hun aantal niet gering, aangezien zij sinds het begin der XIIIe eeuw een eigen corporatie hadden, un' università. Door hun bekwaamheid en volharding wisten de Sieneezen echter alle moeilijkheden te overwinnen, reusachtige bezittingen te vergaren en mede

te werken aan de grondvesting en opbouw der republiek. ☞ Een goede aanbeveling in verre landen was voor hen de voortreffelijke Sieneesche munt. Want in dien tijd was geld, dat een juist gehalte had aan edel metaal, vrij zeldzaam, en zelfs staten, vooral kleine republieken, vervalschten hun eigen munt. Daarentegen hebben de Sieneezen er steeds voor gewaakt, dat hun geld volkomen beantwoordde aan de nominale waarde, dat het „echt" was. ☞ Er kwam een koopmansstand op in Italië van zeer hooge beschaving, zoolwel tengevolge van de werkzaamheden zelve, die veel kunde vereischten, als door het voortdurende reizen en de relaties met Frankrijk, en men kan zeggen, dat de stand der kooplieden en stedelijke ambtenaren de Italiaansche volkstaal hebben geperfectionneerd. De beroemde Florentijnsche kroniekschrijver Giovanni Vilani was koopman, en Sozzini lakenfabrikant. De brieven van Sieneesche kooplieden, uitgegeven onder den titel: „Lettere volgari del secolo XIII", getuigen, hoe verdienstelijk deze klasse zich heeft betoond bij de ontwikkeling der taal. Men kan zeggen, dat de kooplieden de taal van Dante hebben voorbereid. ☞ Het spreekt van zelf, dat de jacht naar geld en het voortdurend streven naar rijkdom ook

minder gunstige karaktertrekken in de hand werkten. Schraapzucht en woeker waren de ergste fouten der Sieneesche kooplieden, gebreken, die vooral Fra Filippo, de schrijver van anecdoten uit het begin der XIVE eeuw, ten zeerste betreurde. Zeer vaak geschiedde het, dat rijkaards op hun sterfbed, door gewetenswroeging gekweld, onrechtmatig verkregen goederen teruggeven; het hospitaal te Siena en het

BERGLANDSCHAP IN DE HOOGE TATRA

bouwfonds van de kathedraal werden menigmaal op dergelijke wijze financieel gesteund. Ranieri Piccolomini vermaakte in zijn testament van den 19den September 1239 een groot legaat aan het hospitaal di Santa Maria de la Scala, „opdat zijn schulden hem zouden worden vergeven en de door hem geëischte woekerrente en alle onrechtmatig verkregen goederen terugbetaald zouden worden." Gabriele Piccolomini gelastte in zijn testament 144 lire „in goeden munt" te doen betalen pro remedio animae. Federigo Rimpretto, koopman uit Siena, gaf last in zijn testament, geschreven te Cremona, het onrechtmatig gewonnen, male oblata, geld te offeren aan het hospitaal en aan den aartsdiaken van de kathedraal te Siena. Het eischen van woekerrente kan men verklaren door het groote risico dat de geldschietters liepen bij het leenen van geld, vooral in vreemde landen, en ingeval de kerk, hetgeen wel eens geschiedde, ingreep en den banvloek uitsprak over den woekeraar, dan verergerde dit risico tot een financieële catastrofe. De schuldenaren onder de geestelijkheid achtten den ban een reden om hun crediteur niet te betalen en verklaarden menigmaal onomwonden, dat zij hun schuld niet afdeden „per lo fatto dello scomunicamento". Koning Philips van Frankrijk liet Italiaansche bankiers wegens woeker gevangennemen en hun kapitalen verbeurd verklaren. Vandaar dat de Sieneezen van den nood een deugd maakten en ingeval van risico hun gelden belegden onder vreemde namen, meestal op naam van Engelsche of Vlaamsche bankiershuizen. ☞ Ook hoogmoed deed deze parvenu's zichzelf vergeten en

de sarcastische Sieneesche dichter Cecco Angiolieri beschrijft in een aardig gedichtje het lot van zoo'n verwaand heerschap. „Toen Ner Piccolin — verhaalt hij — uit Frankrijk was teruggekeerd, was hij zóó trotsch op zijn florijnen, dat de menschen in zijn oogen zoo klein als muizen schenen. Elkeen bespote hij en niemand bestond er voor hem. In dien tijd was zijn gewoon gezegde: laat de duivel mijn kennissen halen, bij mij vergeleken zijn al de anderen zóó klein, dat ik er niet mee kan omgaan. — Maar niettegenstaande zijn goed verstand is het zoover met hem gekomen, dat geen buurman, hoe gering ook, zich zou verwaardigen een woord tot hem te spreken. En ik wil er een florijn om verwedden, dat eer acht maanden om zijn, hij iedereen, die hem een stuk brood geeft, met een welgemeend „God zegen je” bedankt. ☼ De rijk geworden koopmansgeslachten vormden naast de aloude feudale ridderschap een soort plutocratie, die een begrijpelijken haat koesterde jegens den ouden adel en op allerlei wijzen, doch meestal door het leenen van groote geldsommen, hem zocht te vernietigen. De feudale tradities waren echter nog zóó sterk, dat de koopmansstand, bij het bestrijden van de toenmalige magnaten, in vele opzichten de voetsporen der ridders volgde en in het bijzonder de uiterlijke vormen van het feudale stelsel overnam. Kortom, de gemeente begon eveneens ridders te slaan en een eigen stedelijken adel te scheppen. Den 15en Augustus, op den dag van Maria Hemelvaart, ontvingen de zonen der aanzienlijke patriciërs geslachten op het marktplein, de Campo, uit de handen van den podestà een zwaard en gouden sporen, op kosten der gemeente, die hen tot ridders benoemde. De plechtigheid werd besloten door een groote godsdienstoefening, en in zooverre verschilde deze handeling principiëel van het feudale verleden, dat de geheele bevolking deel nam aan de plechtigheid en deze nieuwe ridders in zekere mate geadeld waren door den wil der gemeente, onder sanctie van het volk. ☼ De democratische geest bleek ook hieruit,

dat deze stedelijke adel den cultus van de oude schutpatrons der feudale ridderschap, van Sint Joris en Sint Maarten, had verworpen en als beschermheilige koos de behoeder van het volk, de Madonna, wier beeld in de kantoren hing en tot wie het volk zijn gebeden richtte. Tegen het einde der XIIe eeuw stonden dus naast de aloude nobili, aan de spits der Sieneesche gemeenschap, de rijken en de magnaten — ricci e potenti. ☼ De magnaten hielden vele zeden en gewoonte der ridders in eere, schepten behagen in de Fransche ridderromans van koning Artur, brachten uit Frankrijk de liederen der troubadours mede, beoefenden ridderlijke vermaken, voerden op de Piazza het mysterie van Sint Joris op, die een maagd uit den muil van den draak bevrijdde en in publieke zaken raadpleegden zij veelal het feudale recht. De gemeente had zich nieuwe vazallen verschaft, zij onderhandelde met den ouden adel en regelde haar verhouding tot de naburen volgens de feudale gebruiken. ☼ Van alle Toscaansche steden is Siena het langst feudaal gebleven, ondanks het feit, dat de klasse, die de oude tradities in eere hield, zich aanzienlijk wijzigde en nieuwe elementen opnam. Overigens vereenigde zich destijds het beroep van koopman met den wapenhandel; om de karavanen, die door verre landen trokken, te verdedigen, moest men onver-

schrokkenheid bezitten, bedrevenheid in het hanteeren der wapenen en andere krijgsmansdeugden. Vandaar dat de Sieneesche kooplieden in de publieke documenten uit dien tijd genoemd werden kooplieden en krijgslieden, milites et mercatores sienenses. ☼ De koopmansstand te Siena begon echter tegen het einde der XIIIe eeuw in verval te raken. Verschillende oorzaken hebben hiertoe bijgedragen. Allereerst was het uitleenen van geld tegen rente destijds een zeer riskante zaak, want het liquideeren van uitstaande kapitalen in verre landen stuitte op groote bezwaren en was in tijden van oorlog en opstand vaak onmogelijk. Dientengevolge gingen er van tijd tot tijd handelshuizen bankroet, hetgeen niet slechts oorzaak was van den ondergang der firma's in kwestie, doch ook van groote verliezen door particulieren geleden. (Wordt vervolgd)

Foto Willinger

RUST TIJDENS DEN ARBEID

takken, waardoor de overblijvende lucht en licht krijgen. Moeten dan de heesters gelijktijdig ook wat beperkt worden in hun omvang en hoogte, zooals in een kleinen tuin regel is, dan nemen wij de allergrootste takken zoo diep mogelijk weg, totdat het overblijvende den gewenschten omvang of de gewenschte hoogte heeft. De sporen van deze operatie zijn bij het intreden van den groei spoedig geheel verdwenen en men heeft het gewas als het ware verjeugdigd! Deze snoeiwijze heeft ook het voordeel, dat men haar niet elk jaar behoeft toe te passen. Inderdaad is onthouding van snoeien ook dikwijls een deugd, want er zijn vele struiken en boomgewassen die er buiten kunnen. Die, welke in voldoende ruimte staan om zich geheel vrij en natuurlijk te ontwikkelen, hebben, behalve in hun jeugd om den aanvankelijken groei te leiden, zoo goed als geen snoei nodig. Snoeien is dikwijls een noodzakelijk kwaad, dat door gebrek aan ruimte nodig wordt. Van vruchtboomen kan zulks niet gezegd worden, daar hier weer andere factoren bij in aanmerking komen, zooals het regelen van de knopzetting aan snoeren en vooral ook het geven van veel ruimte tusschen alle takken onderling, mede tot aanmoediging van vruchtzetting. Vruchtboomen moeten wij echter niet in den winter snoeien, daar het voorjaar ons beter de bloemknoppen van de bladknoppen doet onderscheiden. B.

Wenken voor tuinbeplanting

DE VROEGE OF WINTERSNOEI

HET snoeien van heesters en boomen is een belangrijke bezigheid in den tuin, maar dikwijls wordt er veel te veel gesnoeid en soms erg ondoelmatig. ☼ Dit laatste is een toepasselijke benaming voor het werk van tuinlieden die het zich als plicht achten de toppen van alle heesters netjes bij te knippen tot het vormen van pyramide- of ronde vormen. Als zij op het verkeerde van deze snoeiwijze gewezen worden, antwoorden zij: „De struiken zien er nu toch knap uit”, ofwel: „Ze worden anders veel te groot!” ☼ Deze tuinlieden vergeten, dat zij met het z.g. toppen van de op het tweejarig hout bloeiende heesters, zooals Deutzia's, Weigelia's en Jasminum's, het beste bloemhout wegsnijden. ☼ Deze heesters kan men dan ook beter in den winter snoeien, met zacht weer in elk geval. Om den vorm beknopt te houden als gebrek aan ruimte zulks gebiedt, haalt men dan de grootste takken er geheel en al uit; hierdoor verjongt men den heester en brengt meer lucht tusschen de takken zonder zijn natuurlijken vorm te veranderen. Het doelmatige snoeien bestaat meestal uit het onderaan wegsnijden van geheele